

„KÖZÜNK VAN HOZZÁ!” 1956 ünnepe Dunapatajon 2005-ben

Az ünnepség előzményei, szervezeti, szervezési forma

A dunapataji községi rendezvényeket minden évben a képviselő-testület rendeletben határozza meg. Ekkor állapítják meg, hogy milyen hivatalos községi ünnepségeket, megemlékezéseket tartanak meg, s ezeknek ki a felelős szervezője, együttműködője, illetve, hogy milyen költségvetése van a programoknak. A 2005. évben, a korábbi évekkal megegyezően, a következő rendezvényekről határoztak. Nagy Jenő Zoltán Általános Művelődési Központ (ÁMK) igazgató és Szakács Anikó előterjesztésére: 1. Március 15. megemlékezés a Kossuth-szobornál; 2. Március 25. Kiss István dunapataji származású festőművész kiállítása; 3. Május 1. községi majális a sportpályán; 4. Május 25. Kihívás napja; 5. Június 19. Községi Gyásznapi; 6. Július 2–3. Szelidi Nyár rendezvény; 7. Szeptember 16–18. Pataji Ősz; 8. Október 23. megemlékezés az 1956-os forradalomról.¹ Ezek a község kiemelt rendezvényei, amiket hivatalos keretek között tartanak meg és költségvetéssel bírnak.

A 2005. évi 1956-os megemlékezés felelőse az önkormányzat részéről eredetileg Kopasz Gábor képviselő volt, de elfoglaltsága miatt Szabó László képviselő-társa vette át a szervezést. Az előterjesztésben a dunapataji Kodály Zoltán Általános Művelődési Központ és a Hagyományörző Egyesület volt megnevezve, azonban végül csak az ÁMK vett részt a műsorban, az Egyesület nem. A műsor irodalmi részét Szabó László tanár szerkesztette, a gyakorlati lebonyolításban pedig Szakács Anikó is részt vett. Itt kell megjegyeznünk, hogy 1956-ot az óvodások és az általános iskolások is megünneplik a maguk keretei között, külön ünnepség formájában.

Az ünnepség október 21-én volt, amit a szervező-képviselő Szabó László jelölt ki. Döntésének praktikus okai voltak: október 22-én egész napos program volt a Patajiai Köre egyesület 20 éves fennállásának ünnepzése, október 23-án, vasárnap pedig a szokásos istentisztelet, illetve a mise kötötte le a lakosságot. A fenti eseményeknek (az egyesületi jubileum, október 23-i ünnepség, egyházi szertartások) gyakorlatilag ugyanaz a közönsége, és a hétvége zsúfoltsága miatt döntött a szervező a korábbi időpont mellett. Az időpont-választás másik praktikus oka: az

¹ 2005. január 11-én kelt irat Szakács Anikó szabadidő szervező előterjesztése

ünnepségen szereplő gyerekek pénteken még jobban ritmusban vannak és dél előtt iskolai időben még egy főpróbát is tartottak velük.

Az ünnepség hirdetését – mint a községi rendezvényeknél általában – a helyi kábeltelevízió vállalta fel, illetve a lakosság a forgalmasabb boltok kirakataiban elhelyezett plakátokról tájékozódhatott. Most is készült egy ilyen plakát, amelynek minőségét, illetve kivitelét a rendelkezésre álló eszközök szabták meg. Érdekes, hogy a plakáton is szerepel a koszorúzás kérdése: „Koszorúzási szándékát, kérem, jelezze a szervezőnél.”

Tárgyi környezet, emlékmű, díszítések

A megemlékezés a Pataji Múzeumban, a múzeumkertben felállított 1956-os fejfánál történt (1. számú melléklet 8. kép). Amióta ezt a jelképet Szalay Szabolcs asztalos megfaragta 1989-ben, azóta az '56-os községi ünnepségek kizárólag ennél a fejfánál történnek. Az 1956-os ünnepségek ennyiben helyhez, de inkább tárgyhoz kötöttek – a rendszerváltás idején megfaragott fejfa jelenti a helybeliek számára a megemlékezést 56-ról. Tanulságos megemlíteni a fejfa „utazását” is a faluban. Eredetileg a hatalmas művelődési ház bejáratával szemben állították fel, egy kissé bokros, fás részen, ahonnan a Művelődési Ház funkcióvesztésével és állagának romlásával a Polgármesteri hivatal épületének bejárata mellé került. A Polgármesteri Hivatal épületének e része alkalmatlan a bensőséges ünneplésre, megemlékezésre: a hatalmas betontéren lévő kis magaslaton szinte oltárszerűen emelkedett ki a fejfa a hivatalos, komor, klasszicista épület óriási fakapuja előtt. Ilyen előzmények után került a Múzeum kertjébe, utcáról is jól látható helyre az 1956-os fejfa. A megemlékezés helye emberi léptékű: a fejfa nincs hivatkozódóan előtérbe helyezve, kiemelve, de nincs is elrejtve az emberek elől. Ugyanakkor a múzeum kertje egyfajta védettséget és hangulatot is kölcsönöz a helynek. A fejfa, vagy hasonló obeliszk-szerű alkotás az emlékhelyek gyakori velejárója. A dunapataji református temetőben még ma is több mint száz hasonló fejfa áll. Az 1956-os emlékmű formáját innen kölcsönözte készítője. A fejfa e múzeumi környezetben domináns formaként emelkedik ki a térből.

Érdemes megemlíteni, hogy a dunapataji 1956-os fejfát a rendszerváltáskor állították fel, viszonylag korán. Erről tudósít a Pataji Hírlap első számainak egyike (7. számú melléklet). Akkor egy egyszerű dunapataji ember kezdeményezése után 1989. október 23-án megrendezték a község első megemlékezését 1956-ról (még az MSZMP helyi szervezetének hallgatóságos beleegyezésével).

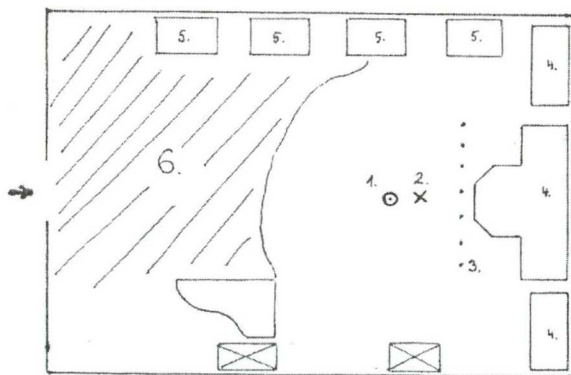
Mik azok a tényezők, tárgyak, jelképek, amelyek a múlt eseményeit a jelen terébe hozzák? A múlt eseményeire a 2005. évi ünnepségen, de korábban sem, tárgy nem utalt. A megemlékezés alkalmával nemzeti színű zászlók kaptak helyet a fejfa mögött. Ezek a díszai a fejfának. Itt jegyzem meg csupán azt, hogy soha nem irányult semmiféle kérés az itt leírt – és fotón látható – emlékmű-díszítés változtatására. Az ünnepi kellékek a fejfa múzeumba kerülése óta (6 éve) változatlanok. Arról lehet szó, hogy a megszokott, jól bevált kereteket és sémákat tudatosan vagy tudattalanul nem bontják meg. Bár más rendezvényeken olykor

reprezentatív dekorációk készülnek, arra gondolhatunk, hogy a kezdetben (1989 óta) kialakult helyi ünnepi hagyományokhoz való merev ragaszkodás nem meri másféle útra terelni a forradalomról való megemlékezést és ez a díszletekben is látszódik.

Az antropomorf református pataji fejfát nézve kétszer is eszünkbe juthat Pastyik Piusz alább részletezett szavai: „Közünk van hozzá!”. Az ember alakú fejfa a forradalom áldozatait juttatja eszünkbe, a fejfa pataji mivolta pedig közelebb viszi az itteni lakosokat a történelmi eseményekhez, hiszen ilyen fejfát nap mint nap láthatnak a temetőben: a lakosok a sajátjuknak érzik azt. Az 1956-os fejfa jelképesen a temető egy részét hozza el a múzeumkertbe, az ünnepségre, sírgödrében a forradalom áldozataival. Továbbá meg kell jegyeznünk még azt, hogy a fejfának ez a Dunapatajon kialakult formája, csak erre a községre jellemző.²

Külön meg kell említenünk, hogy az ünnepi megemlékező előadás helyszíne a Pataji Múzeum főépülete volt, amely korábban templomként szolgált. Az eredetileg magtárként szolgáló épületet a helyi református gyülekezetből kivált csoport építette át unitárius templommá.³ A dunapataji unitáriusok kihalása után a templomot az állam az akkor már létező Pataji Múzeumnak vette meg múzeumi épületnek. A templomi tér néhány eleme (szószék, imapadok, karzat) még mindig az épületben vannak és az ünnepség alatt is ott voltak. Ezt azonban nem értelmezi a közönség úgy, mintha egy szakrális eseményről, szertartásról lenne szó, mivel az épület templomi funkciója már régen megszűnt és az 1982-es múzeumi épületté avatása óta a szokásos helyi közösségi, kulturális rendezvényeket tartják az épületben. (Az ünnepség napján a múzeum kiállító termében egy kisebb kiállítás volt, ami Dunapataj történetét mutatta be vázlatosan a 18. századtól.)

A műsor szerkesztését befolyásolta a rendelkezésre álló hely, amely döntően befolyásolta a műsortér szerkezetét.

Az 1956-os ünnepség helyszínrajza a Pataji Múzeumban:

1. mikrofónállvány; 2. szónok, versmondó; 3. szereplők; 4. templomi berendezések (szószék, imapadok); 5. kiállítási tárlók; 6. résztvevő közösség.

² Novák 2005. 222.; Schill 1998.

³ Barabás 1938.

Az ünnepi műsor

Az ünnepek egyik legfőbb sajátossága, hogy tér jelenébe hozza az eseményeket. A műsor szerkesztője ezt egy ötlettel próbálta még jobban elérni. Szabó László szervezővel való beszélgetés során⁴ a műsor szerkesztésének háttéréről sok mindent megtudtam. Többek közt azt is, hogy a műsor szerkesztését a helyben kialakult hagyományok alakították ilyenné. Most azonban olyan irodalmi művek is elhangoztak, amelyek korábban még nem, ezért ez egy kissé módosította a megszokott műsort. Szakács Anikó művelődésszervező szerint a Himnusz és Szózat ad keretet egy ünnepi műsornak. Az ünnepi műsor a Himnusz, ünnepi beszéd, koszorúzás, Szózat vázra épül, és ez „... évek óta így megy...”. Szakács Anikó szerint a 2005. évi megemlékezés nem volt különleges alkalom, hiszen nem volt kerek évforduló, ezért nem volt semmi különleges a műsorban, a műsor szerkesztésében. Szabó László mint magyar és ének szakos tanárember viszont szerette volna, ha nem egy szokványos ünnepi megemlékezés zajlana le, ezért a saját eszközeivel és lehetőségei terén újított a jól megszokott és bevált sémán. Véleménye szerint sok, általában pedagógusok által szerkesztett iskolai kiadvány van, ami ünnepekről szól, de ezek irodalmi anyaga meglehetősen szegényes. Szabó László az iskolai könyvtárban találkozott „1956 a sajtó tükrében”⁵ című kiadvánnyal, amelyben korabeli újságok facsimile oldalait teszi közzé a forradalom előtti napoktól, annak leveréséig. Ezeken az újságoldalakon nem csak politikai hírek voltak, hanem a szemtanú-résztvevő alkalmi és hivatásos írók, költők megnyilvánulásai is. Ezekből a művekből válogatta össze a műsort, amelyben igyekezett elkerülni a ma már „elkoptatott” verseket, továbbá a „nagy nevek” alkotásait is. Szabó László elmondása szerint fontos felismerés volt számára, hogy egy jó tollú amatőrből az események hatására legnemesebb poéta lett. Tehát a műsor összeállításának egyik eleme volt az, hogy szakítson a jól bevált versekkel és gyakorlatilag ismeretlen, akár alkalmi írókra, költőkre bízta a rendező a korabeli hangulat visszaadását.

A műsorban szereplő mesét idéző szöveget Szabó László szintén egy korabeli gyermeklapból vette. A korabeli és a mostani szándék is az volt, hogy a gyerekekkel is megértesse a történeteket, érthetővé tegye számukra az eseményeket (1. számú melléklet 2–3. kép).

A műsorban egymást váltották a verses és prózai elemek a zenei betétekkel. Ez egyfajta ritmust adott a műsornak, amelyet Szabó László azzal magyarázott, hogy „...aki erre hajlandó volt, elgondolkodhasson a hallott szövegeken.” – a zenei betétek szünetében. Bár Szabó László egyértelműen nem fogalmazta meg, de valószínűleg az is vezérelte e kialakításban, hogy ne váljon egyhangúvá, monotonná a műsor. De milyen zenei darabokat hallhatott a közönség? Humperdinck Nyitánya bensőséges és meditatív hangulata miatt gyakorolt nagy hatást a műsor szerkesztőjére, ezért került a műsorba. Kodály Békesség-óhajtás

⁴ A beszélgetést Szabó Lászlóval 2006 márciusában folytattam, amit később írásos formában meg is erősítettünk. Szabó László dunapataji tanár segítségét ezúton is szeretném megköszönni.

⁵ Izsák Lajos – Szabó József (szerk.): *1956 a sajtó tükrében*. 1956. október 22 – november 5. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1989.

című műve pedig az utolsó vershez, Hámory Zoltán Forradalmi fohászához került a műsorba, azért, mert Szabó László véleménye szerint teljesen egybecseng a verssel.

A teljes műsor a következő volt:

1. A narrátor köszöntése (Képviselő testület és az ÁMK nevében köszöntötte a közönséget)
2. Himnusz (gépi zene)
3. Ünnepi beszéd: Pastyik Piusz
4. A 7. osztályosok ünnepi műsora:
 - összekötő szöveg: elmondja, hogy honnan származnak a műsorban elhangzó versek
 - Tarján István: A szélkakas (vers)
 - Humperdinck: Nyitány (zene)
 - Egyszer volt...(mesei részlet a forradalomról)
 - Kárpáti Zoltán: Magyar Október (vers)
 - Levél egy Névtelen Szabadságharcoshoz (próza)
 - Tamás Ervin: Sírkő helyett...
 - Kodály Zoltán: Békesség-óhajtás (zene)
 - Hámory Zoltán: Forradalmi fohász (vers)
 - Dvorak: IX. szimfónia (zene)
5. Koszorúzás (alatta zene: Dvorak IX. szimfónia)

A koszorúzás sorrendje:

- Dunapataj Nagyközség Önkormányzata – Oyten testvérváros képviselőivel
 - Kodály Zoltán Általános Művelődési Központ
 - Patajiai Köre
 - Gazdakör
 - Fidesz MPP
 - MDF
 - SzDSz
 - Katolikus Egyház
 - Református Egyház
 - Mozgáskorlátozottak Egyesülete
6. Szózat (gépi zene)

Az ünnepségnek keretet adó Himnusz és Szózat az eredeti forgatókönyvben még közös éneklésként van feltüntetve, majd ezt átgondolva a műsor szerkesztője a gépi lejátszás mellett döntött. (Ha a községi ünnepeken a Hagyományörző Egyesület énekkara is részt vesz, akkor a Himnuszt és a Szózatot éneklük, mert az énekkar tudja vezetni a dallamot. Ha nincs énekkar, akkor inkább, ha lehet, gépi zenét használnak, gondolva ezzel a résztvevők szerény énektudására.)

Ünnepi beszéd

Az ünnepi beszéd a gerincét képezi az ünnepségnek, sűrítve emlékezik meg a korabeli eseményekről és a jelenbe hozza azokat. Továbbá a jelenben értelmezi is a korabeli történéseket. Az ünnepség szónoka, Pastyik Piusz egyetemi hallgató, és több éve ír tanulmányokat, verseket (1. számú melléklet 1. kép). A mellékelt Gondolatok az ünnepi beszéddel kapcsolatban című összefoglalójában⁶, amelyet e tanulmány szerzője kért tőle, Pastyik Piusz arról ír, hogy mennyire tudatosan szerkesztette meg beszédét: fontos volt a körületekintő fogalmazás, a történelmi ismeretek esetleges hiányának figyelembe vétele, hétköznapi példák említése stb. Továbbá arról is ír, hogy egyszerű példákon keresztül akarta megvilágítani, hogy „mit jelenthet ötvenhat össze akkor a magyaroknak, és hogy miben áll az események jelentősége a ma emberének”. Kerülve a tudományosságot, megfűszerezve sajátos, költői stílusával a következő elgondolásnak rendeli alá az ünnepi beszédet: „a szónok van a közönségért, és nem a közönség a szónokért.”

Pastyik beszédét költői keretbe ágyazza, egy mondat elismétlésével a beszéd elején és végén: „Ne egymás ellen hadakozzunk!” A kezdés és a végszó összecsengése megerősíti egymást és karakteressé, hatásossá teszi a beszédet. De amúgy is van Pastyiknak egyfajta stílusa, amit jól használ, ebben a műfajban is. Az országos események megemlézése mellett, olyan cselekményekre is utal, amelyek minden bizonnyal Dunapatajon is megtörténtek (az ÁVÓ-sok kegyetlenkedései, a rendszer féktelen elnyomása stb.). Ezzel Pastyiknak az volt a célja, hogy az emlékezést helyivé tegye, hogy az ünnepségen részt vevők is azt érezzék, hogy „közük van hozzá”. Az események mai napra való aktualizálása kissé meglepő és szokatlan következtetés eredménye, de helytálló. A vadkapitalizmusban elszabadult indulatok és gátlástalanság hasonló dolgokat eredményez: az egymáson való átgázolást, egymás megcsalását, kihasználást – persze fegyverek zaja nélkül. Pastyik erre a veszélyre figyelmeztet, hiszen a kommunista diktatúra is az emberek becsapásával, kihasználásával, megalázásával járt. Így fűzi össze a múltat a jelennel. A probléma okát saját magunkban kell keresni. És hogy ne ismétlődhesenek meg ezek a dolgok, ezért kell odafigyelni a másokra.

A tiszteletadás kellékei – A koszorúzás

Érdemes bemutatni a tiszteletadás, a koszorúzás tárgyait. Évek óta ugyanaból az üzletből szerzi be a rendezőség a koszorúkat. Az üzletben elmondták, hogy a koszorúk rendelésében és kivitelezésében évek óta nem történt semmiféle változtatás és mindez egy jól kialakult gyakorlat szerint megy. Feltételezhető, hogy ez már több éve, akár évtizede hasonlóképpen történik. A szervező értesíti a különböző helyi civil, illetve más szervezeteket és megkérdezi, hogy rendelnek-e koszorút. A visszajelzések alapján a szervező, Szakács Anikó, leadja rende-

⁶ Pastyik Piusz írásban járult hozzá ünnepi beszédének (3. számú melléklet), továbbá a beszéddel kapcsolatos Gondolatok az ünnepi beszéddel kapcsolatban (4. számú melléklet) című írásának felhasználásához, amelyért ezúton is köszönetet mondok!

lést és megadja a virágüzletnek, hogy milyen szervezetek fognak koszorúzni. A boltban elkészítik a koszorúkat és feliratozzák a szalagokat. Míg az október 23-i ünnepségekre moha vagy fenyőág alapú kerek koszorúkat készítenek, kis virágokkal, nemzeti színű szalaggal, addig a március 15-i ünnepségekre ugyanilyet száraz alapra. Csupán a szalagon lévő felirat különbözteti meg a koszorúkat, amelyek gyakorlatilag mind egyformák – még az áruk is majdnem pontosan ugyanaz. A koszorúk mérete is ugyanaz minden évben: kézbe vehető, praktikus. A szalagon évek óta kizárólag a koszorúzó szervezet neve szerepel pl.: Általános Iskola, Sz.D.Sz., MDF stb. Egyéb felirat sosem volt és soha senki nem is kért más feliratot. A koszorúkat egységesen a szervező, vagy a virágüzlet viszi a koszorúzás helyére, ahol közvetlenül a koszorúzás előtt kapják meg a résztvevők. Az ünnepség után a koszorúzők külön fizetik ki a koszorúk árát az üzletben. A koszorúk rendelésében és a koszorúzási gyakorlat kivitelezésében az előző évek gyakorlatát vette át Szakács Anikó művelődésszervező.

A koszorúk kb. 2–3 hétig maradnak az 1956-os fejfa tövében. Ezután a múzeumvezető összeszedi a koszorúkat és elviszi az általános iskolába. A koszorúalapok némi módosítás után az elkövetkezendő nagy ünnep kellékének, az adventi koszorúnak nyújtanak alapot a kézműves szakkör foglalkozásain. A szalagokat más iskolai ünnepi alkalommal használják fel díszítés céljára (például a március 15-i ünnepségen).

A koszorúk kivitelezésének évenként ismétlődő egyhangúsága és a szalagok feliratának szegénysége feltűnő. E tanulmány szerzője már ötödik éve vesz részt a községi ünnepségeken, de eltérést a leírtaktól nem tapasztalt. A koszorúszalag feliratának elemei (1. minősítés, 2. megnevezés, 3. aláírás) közül pusztán csak az aláírás szerepel a szalagokon. Ez, továbbá a koszorúk rendelésének és elhelyezésének módja azt jelentheti, hogy a koszorúzők a kötelességüket teszik meg azzal, hogy jelen vannak a koszorúzáson, az ünnepségen. Egyéb gondolatok, érzelmek kifejezésének a koszorún nem jut lehetőség.

A kezdetben kialakult gyakorlat megváltoztatásától való idegenkedés amúgy is jellemző az olyan eseményekre, amelyek még élő, emlékező családokat, közösségeket érintenek. A művelődés-szervező is jobbnak találja, ha nem töri meg a hagyományt és az emlékünnepekben csupán a szónokok és némileg a műsor változik. De ugyanez jellemző a többi hagyományos megemlékezésre és ünnepre is (március 15., Gyásznapi stb.). A résztvevő közönség nem is vár el különösebbet. Látható, hogy mindenki tökéletesen megelégszik – immár 16 éve – a bevett gyakorlattal (lásd egyforma koszorúk, csaknem felirat nélküli szalagok, a koszorúk megvásárlásának önállótansága). A túlságosan központosított ünnepség-szervezés nem sok teret nyújt az egyéni – akár érzelmi alapokon nyugvó – megközelítésnek. A túlzott leegyszerűsítés, uniformizálás és az ünnepség központosítása elszakítja az embert azoktól az eszméktől, történelmi eseményektől, amelyekért évről-évre összejönnek. Ezen a mostani, kreatív módon összeállított műsor sem sokat segített.

Dunapatajon csak kevesen tudják megélni 1956-ot mélységében, mint az ország szabadságának egyik fontos fordulópontját. Ami a mai embernek általában eszébe jut Dunapataj és 1956 vonatkozásában az az, hogy itt „különösebb” dolgok nem történtek. Nem volt fegyverporpogás és semmiféle különösebb erő-

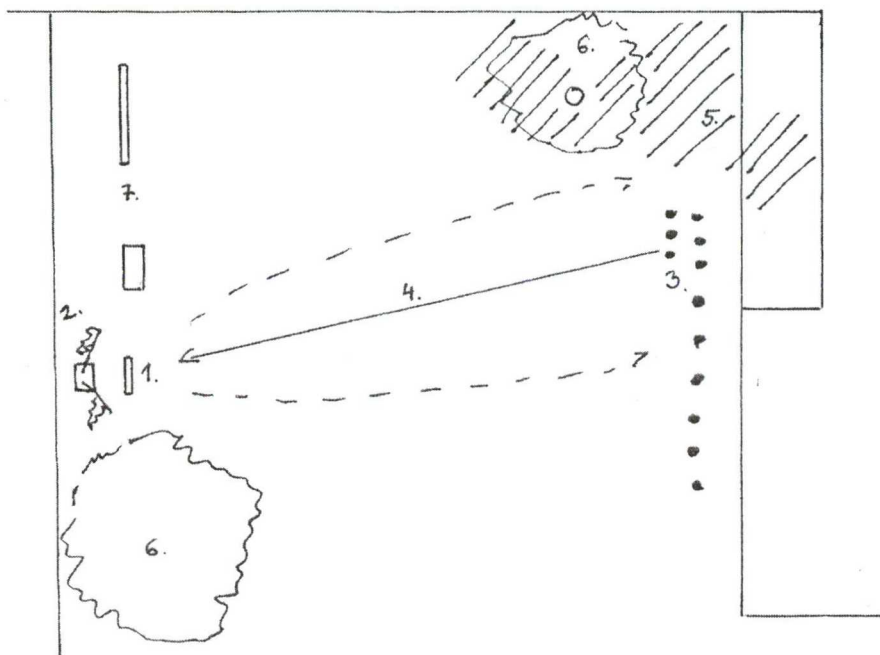
szakos cselekmény. A kommunista diktatúra azonban – lévén gazdag nagyközségről volt szó, 1919-es múlttal – jócskán éreztette hatását, amely 1956 szabad napjaiban a felszínre került: a tanácsházán iratokat égettek, címert vertek le, a tankönyvekből kivágták a Rákosi-féle magyar címet, kommunista vezetőknek kellett időszakosan vagy véglegesen menekülniük stb. Ez Magyarország sok száz településén hasonlóan történt. A budapesti eseményekről alig van személyes tapasztalata a község lakosságának, kivéve talán egyet: amikor a községen áthaladtak a szovjet tankok Budapest irányába.

Érdemes a koszorúzás menetét is számba venni, amely tanulságokkal szolgál (1. számú melléklet 4–7. kép). Előljáróban el kell mondani, hogy 1956-os emlékműnél rendelkezésre álló terep egy nyílt terület, amely alkalmat ad arra, hogy a koszorúzók, a megjelentek, egyáltalán az ünneplők elhelyezkedését megfigyeljük. A koszorúzók sorban, egymás mellett álltak fel, egy kissé előrébb és elsőként a községi vezetés, a legfontosabb községi intézmény vezetőségével, az ÁMK-val (Általános Művelődési Központ – a kulturális intézményeket egyesítő intézmény). A koszorúzás előre megállapított forgatókönyve is egyfajta hierarchikus rendet mutatott: legelől a község vezetése (polgármester, jegyző) 2005-ben a testvértelepülés polgármesterével és a tolmáccsal. Másodikként, de a többiektől még mindig egy kissé előrébb, tehát „rangosabb helyen”, az ÁMK vezetése (igazgató-képviselő, igazgató-helyettes és óvodavezető). Ezután következtek a társadalmi szervezetek, úgyszintén az első között a legerősebb dunapataji egyesület, a Patajiai Köre, utánuk a többi egyesület és politikai párt képviselői: Gazdakör, Fidesz – MPP, MDF, SZDSZ, Katolikus Egyház, Református Egyház, Mozgáskorlátozottak Egyesülete. A koszorúzók az egyesületek, pártok olyan egyéniségei, akik hovatarozását a községben mindenki tudja. A különböző községi ünnepségeken gyakorlatilag egy jól körvonalazható „mag” szerepel évről-évre. Minden szervezettől, párttól majdnem ugyanazok az emberek minden évben. A községi ünnepségek – néhány kivételtől eltekintve – az egyetlen alkalmi annak, hogy egy-egy helyi politikai párt megnyilatkozzon, illetve szerepeljen a helyi nyilvánosság előtt. Jóformán ugyanez vonatkozik a kisebb egyesületekre: Gazdakör, Mozgáskorlátozottak Egyesülete. Az egyházak tevékeny részesei a község életének, ezért – hasonlóan más szervezetekhez - a községi, illetve nemzeti ünnepeken mindig képviseltetik magukat világi vagy egyházi előljáróikkal.

A koszorú elhelyezése is évről-évre és ünnepségről-ünnepségre jóformán ugyanaz: az emlékművel szemben lévő koszorúzók előresétálnak, lehelyezik a koszorút, főhajtás következik, majd helyet engednek a következőnek.

Mint említettük a koszorúzáson való részvétel jó alkalom a reprezentációra, a megmutatkozásra. Kiváltképp az aktuális hatalmi státuszban lévőnek fontos, hiszen az ünnepekkel és az ezeken való reprezentációval legitimálni akarja hatalmát. Ezzel egy időben a testvérváros képviselői is kihasználták az alkalmat, hogy megmutassák jelenlétüket és így németországi, illetve a dunapataji település felé is jelezzék létüket, legitimálják magukat.

A koszorúzás másik érdekessége, hogy többféle nézetű párt egyszerre vesz részt a koszorúzáson. Az ünnepségen való részvétel, illetve az áldozatok fejfája előtti koszorúzás rítusa összeköti a különböző nézetű pártokat és személyeket.

A koszorúzás helyszínrajza a Múzeum udvarában:

1. 1956-os emlékmű (fejfá); 2. zászlók; 3. koszorúzó csoportja; 4. a koszorú kivitele oda-vissza;
5. résztvevők; 6. fenyőfa; 7. emlékművek

Az MDF megemlékezése – Romsics Imre beszéde

A helyi MDF-csoport külön tartott egy megemlékezést az 1956-os fejfánál 2005. október 23-án estefelé (2. számú melléklet 2-3. kép). A résztvevők a helyi Magyar Demokrata Fórum szervezetének tagjai, illetve szimpatizánsai. Megemlékező beszéd megtartására az országgyűlési képviselőségre MDF színekben kandidáló Romsics Imre kalocsai múzeumigazgatót kérték fel. A szűk körű megemlékezésen mindösszesen nyolc fő vett részt. Ennek az ünnepségnek nem volt kialakult forgatókönyve. A résztvevők halkán beszélgetve álltak az emlékműtől távol, várva esetleges további résztvevőkre. Amikor látható volt, hogy nem jönnek már többen, körbeállva hallgatták meg Romsics Imre megemlékező beszédét (2. sz. melléklet 1. kép és 6. sz. melléklet). Romsics, mint ünnepi beszédekben általában, világos történelmi bevezetővel kezdi beszédét, felidézve a forradalom előzményeit. Bibót idézi kétszer is, adatokat sorol fel, az eseményeket drámai szavakkal írja le. Romsics szerint 1956 októberének üzenetei vannak, amelyeket egyenként világít meg: összefogás, nemzeti függetlenség, szabadság. A beszéd utolsó részében a kommunista vezetés visszatérésének veszélyére figyelmeztet Romsics. A képviselőségre kandidáló múzeumigazgató pártpolitikai gondolattal zárja beszédét, ami egy párt által kezdeményezett megemlékezésen érthető is.

Az MDF dunapataji szervezetének külön ünnepsége-megemlékezése jó példa arra, hogy egy kisebb politikai pártszervezet elkülönülésével hogyan akarja magát megmutatni, hogyan akarja magára felhívni a figyelmet. A tavaszi választásokra készülődve Romsics Imre képviselő-jelölt a párt színeiben, a párt rendezvényein vállalt közéleti szerepeket.

Az alábbiakban egy táblázatban foglaltam össze a két ünnepi beszéd sajátos vonásait. Ha az összehasonlítás nem is túl szerencsés, mert más céllal és más közönségnek jöttek létre ezek a beszédek, de talán jól érzékeltetik az alapvető különbségeket, illetve egyezőségeket a kettő között:

MDF megemlékezés, Romsics Imre	Községi megemlékezés, Pastyyik Piusz
Nem hivatalos	Hivatalos
Kis közönség, homogén	Nagy, vegyes közönség
Történelmi megközelítés	Érzelmi megközelítés
Hívószavak: összefogás, szabadság, nemzeti függetlenség	Hívó-gondolat: „Közöm van hozzá!”
Országos (budapesti) események ismertetése, nincs helyi vonatkozás	Országos események, általános jelenségek elmondása, amelyek helyben is történhettek; nincs konkrét helyi vonatkozás
Prózai (muzeológus)	Lírai (egyetemista író-költő)
Az országos emlékezet = helyi emlékezet	Országos emlékezet = helyi emlékezet
Mai vetület: a kommunisták visszatérésének veszélye (burkolt kampány?)	Mai vetület: a zsarnokság, az emberi rossz veszélye
Publicitása: rövid újságcikk (kistérségi lap)	Kábeltelevízió (helyben jelentősebb)

Végezetül az 1956-os ünnepség sajtóvisszhangjáról kell beszámolnunk. A helyi kábeltelevízió gyakorlatilag minden községi ünnepségen hivatalból jelen van – a televíziót egy önkormányzati-képviselő vezeti. (A község lakossága jórészt a kábeltelevízió adásaiból tájékozódik a helybeli eseményekről. Jellemző továbbá az, hogy többen azért nem járnak el semmilyen eseményre, mert sokkal kényelmesebb megnézni a televízióban, mint felöltözni és időpontra megjelenni valahol.) A kábeltelevízió helyben a legszélesebb körű nyilvánosságot adta meg az ünnepségnek, hiszen a legtöbb embernek van otthon kábeltelevíziója.

E tanulmány írója abban a helyzetben van, hogy helyi tudósítója a legnagyobb példányszámú, vezető kistérségi újságnak, a Kalocsai Néplapnak. A múzeumban lezajlott események e tudósítások között is általában kitüntetett figyelmet kapnak, most azonban erről a községi eseményről nem jelent meg beszámoló, aminek csupán praktikus oka volt: a Patajiak Köre 20 éves fennállásának beszámolója kötötte le a tudósítói figyelmet. Így csupán a jóval kisebb MDF megemlékezésről jelent meg egy rövidebb cikk.⁷

⁷ Schill Tamás: Dunapataj – Az MDF megemlékezése '56-ról. In: *Kalocsai Néplap XVII. évfolyam* 43. szám. 2005. október 28. (fotó: Schill Tamás) – 5. számú melléklet. Megköszönöm Romsics Imrének, hogy beszédét közlésre átadta.

A kistérségben lakó figyelmes újságolvasónak ez azt jelentené, hogy a községben nem tartottak más 1956-os ünnepséget. Persze így számukra hamis kép alakulhatott ki, de ez valószínűleg semmit sem fog változtatni a helyben lakók véleményén az 1956-os ünnepséggel kapcsolatban, akik jórészt a kábeltelevízióból és egymástól tájékozódnak.*

Irodalom

BARABÁS István

1938 *A dunapataji unitárius egyházközség*. Budapest

NOVÁK László Ferenc

2005 *Fejfa monográfia*. Az Arany János Múzeum Kismonográfiái 16. Nagykőrös

SCHILL Tamás

1998 Fából készült sírjelek a pataji református temetőben. In.: *Pataji Hírlap*

1998. november. IX. évf. 5. szám (50. szám) 13.

* A tanulmány fényképfelvételeit a szerző Schill Tamás, a Pataji Múzeum vezetője készítette.

1. számú melléklet

1. kép: Pastyik Piusz ünnepi beszédet mond a Pataji Múzeumban 2005. október 21-én

2. kép: Az általános iskolások műsora

3. kép: A közönség az ünnepi műsor alatt

4. kép: Koszorúzásra felkészülve

5. kép: A község vezetői a testvérközség polgármesterével: balra koszorúval Botykai János jegyző, középen Manfred Cordes polgármester – Oyten, jobbra dr. Nagy Antal polgármester – Dunapataj

6. kép: Koszorúzás utáni főhajtás az emlékmű előtt

7. kép: A koszorúzás menete: bal szélén a narrátor, középen az SzDSz képviselői jönnek el, jobbra a helyi kábeltelevízió veszi a koszorúzást

8. kép: A dunapataji 1956-os emlékmű a 2005. évi községi megemlékezés, koszorúzás után

2. számú melléklet

1. kép: Romsics Imre múzeumigazgató megemlékező beszédet mond az 1956-os emlékműnél
2005. október 23-án

2. kép: A megemlékezők kis csoportja hallgatja a beszédet

3. kép: A gyertyagyújtás utáni pillanatok

4. kép: Az ünnepség végén, gyertyagyújtás után

3. számú melléklet

Ünnepi beszéd 1956 emlékére

„Ne egymás ellen hadakozzunk! Bízunk a nép erejében és tisztességében!”
Déry Tibor írónak ezzel az 1956-ban papírra vetett, és mindmáig időszzerű mondatával köszöntök minden kedves ünneplőt, aki eljött, hogy felidézze ötvenhat és nyolcvankilenc október huszonharmadikát. Olyan idők voltak ezek, amikor megadatott a lehetőség, hogy leszámoljunk rossz erőkkal, és új fejezetet nyissunk az ország életében. Akik ötven évvel ezelőtt cselekedni kezdtek, a változtatást olyannyira fontosnak tartották, hogy saját életükről is lemondtak érte. Önszántukból tették. Nem követelte tőlük senki.

Azonban ezekben a napokban nem csupán '56 őszének tragikus történéseire kell emlékeznünk. A néhány óra alatt kibontakozó tömegmegmozdulás, október huszonharmadikának estéje ugyanis csak a forráspontja volt annak a keserűséggel teli indulatnak, mely az egész nép körében már hosszú évek óta gyülemlett. A Szovjetunió hazai szimpatizánsai a világháború vége óta ápolgatták, nevelgették az emberek fejében a kommunizmus téveszméinek csíráit. Csak a negyvenes évek alkonyán vált azonban mindenki előtt nyilvánvalóvá, hogy az ország vezető politikusai nem egy egyenlőségen alapuló, békés rendszert szeretnének létrehozni, hanem a sztálini rémálom kicsinyített mását, ahol a zsarnokság a társadalom legapróbb tagjait is módszeresen felőrli. Ezért tehát, amikor 1956-ot megidézzük, ne csak azokra gondoljunk, akiket akkor és ott ért utol a géppuskák sortüze, menekülés közben robbant mellettük gránát, vagy akik a láncotalpak alatt lelték halálukat. Ne felejtsük el azokat sem, akik még jóval a forradalom kitörése előtt, hosszú esztendőkön át minden nap kínkeserves harcot vívtak a pusztá életbenmaradásért. Akik egyszerű, de józan gondolkodású emberek voltak, akik kétkezi munkából éltek, akik elszenvetk az elnyomógépezet minden csapását, nyögték igáját. Halkan és észrevétlenül tűntek el. Valakit azért vittek el, mert nem adta oda az ÁVÓ-s tisztnek az utolsó zsák krumpliját. Valakit azért, mert a barátját mentette, valakit pedig azért, mert a tilalom ellenére disznót vágott. Másokat fegyverrejtegetés, megint másokat államellenes összeesküvés koholt vádjával ítélték el, ám mindenekelőtt kegyetlen kínzásokkal kényszerítették ki belőlük a beismerő vallomást. A családjuk nem látta őket többé. Az ő nevükre nem emlékszik már senki. Fénykép sem készült róluk. Sírjuk nincs, emlékük elhomályosodott. Ők a diktatúra csendes mártírjai voltak. Ők ugyanúgy szenvedtek e nép igazságaért és szabadságaért, mint azok, akiknek emlékét ma aranybetűs gránittábla őrzi.

Talán nincs is olyan főváros a világon, ahol eddig még ne folyt volna vér az utcán. Talán nem is létezik olyan ország, ahol a politikai, etnikai vagy egyéb nézetkülönbségeik miatt az emberek ne estek volna egymásnak. Az elmúlt két-három évtizedet tekintve elegendő, ha csak a boszniai, ugandai, etiópai, szómáliai vagy az iráni lemészárolt tízezreket említjük, a nyugati civilizáció faji villongásairól nem is beszélve. Nem mondhatjuk, hogy 1956 rosszabb vagy jobb,

rettenetesebb, netán dicsőbb lett volna ezeknél. Az ilyen összehasonlításnak nem is lenne értelme. Egyetlen dolog van, ami ötvenhatot kiemeli a világon megtörtént többi tragédia sorából. Az, hogy *közünk van hozzá*. Az, hogy nem valamely nép valamely hazájának egyik szabadságmozgalmáról, hanem rólunk, a *mi* otthonunkról, a *mi* ügyünkről volt szó. A *mi* szüleinkről és nagyszüleinkről. Ötvenhat pedig a *mi* sebünk volt, s a seb pedig, noha a látványa mindenkiben részvétet ébreszt, leginkább annak fáj, aki magán viseli.

Kedves pataji honpolgár! Idén is eljöttél koszorúzni. Ám, mielőtt elindultál volna otthonról, most is felébredt benned a kétely: vajon van-e értelme annak, hogy évről évre összejöjünk, hogy szomorú dolgokról beszélgessünk. Van-e értelme annak, hogy ötven év távlatából is visszapörgessük azokat a filmkockákat, melyeket egyszer is gyötrelmes végignézni. Lehet, hogy őszinte szívvel jöttél ide. Lehet, hogy azért, mert „így illik”. Lehet, hogy azért, mert elvárják Tőled. De hidd el, ha otthon maradtál volna is, keresnéd az alkalmat, hogy megnézz a televízióban egy korabeli képsort, egy archív híradót, vagy egy olyan játékfilmet, mely az ötvenes éveket, vagy épp a forradalom napjait idézi. Miért is? Azért, mert úgy érzed, *hogy közöd van hozzá*.

Vajon a zsarnokság a forradalommal vagy a rendszerváltozással tényleg eltűnt a színről? Valóban megnyugodhatunk? Nem lehet-e, hogy igenis itt kísért a mai Magyarországon is? Nem lehet-e, hogy most nem a szovjet tányérsapkák alatt és szögesdrót mögött kell keresnünk a terrort, hanem a hűvös rendben szépen összefűzött banki számlakivonatok és pénzkötegek közé búj? Nem lehet-e, hogy a zsarnokaink mi magunk vagyunk? S nem lehet-e, hogy ragad ránk a sekélyes magazinműsorokból és ócska bulvárlapokból áradó rossz példa, ahonnan leckét vehetünk: hogyan kell egymást megrövidíteni, megalázni, törbe csalni, kihasználni, megrabolni és ellehetetleníteni? Nem lehet-e, hogy a másik ember ügyéről egyre kevésbé vélekedünk úgy: *közöm van hozzá*?

Mindenki őriz otthon családi fotóalbumot. Ebben rendszerint olyan képeket gyűjtünk, melyeket magunkról jellegzetesnek vagy különlegesnek tartunk, s mely felvételek olyan eseményeket juttatnak eszünkbe, amelyek egyéni sorsunk alakulása szempontjából meghatározóak voltak. Magyarország történelme a nemzet fényképalbuma. Ez a képtár arra való, hogy az ilyen jeles alkalmakat kihasználva fellapozzuk, és elgondolkozzunk azon, hogy a múltban mit tettünk jól, miben hibáztunk, mi az, ami továbbra is megtartandó, és mi az, ami mindörökre elvetendő. Ám ezt a könyvet nemcsak forradalmak idején szabad kinyitni: dolgainkat és eszményeinket bármikor szelektálhatjuk. Akár most is. A békétlenséget és az ellenségeskedést akár rögtön ki is dobhatjuk. Hisz Déry Tibor is ezt kérné tőlünk: „Ne egymás ellen hadakozzunk.”

Köszönöm a megtisztelő figyelmet.

(Pastyyik Piusz ünnepi beszéde Dunapatajon 2005. október 21-én)

4. számú melléklet

Gondolatok az ünnepi beszéddel kapcsolatban

A községi önkormányzat Dunapatajon minden évben szervez ötvenhatos ünnepséget, mely rendszerint szónoklatból és koszorúzásból áll, rövid vers- vagy dalbetétekkel kiegészítve.

Október derekán Kopasz Gábor képviselő azzal a kéréssel keresett meg telefonon, hogy írjak az alkalomhoz illő beszédet, melyet a rendezvényen el is mondok. Gondolkodási időt kértem tőle, egyúttal elmondtam neki a legfőbb aggályomat is. Nem voltam ugyanis biztos abban, hogy a település lakói elfogadják, hogy – a megszokottól eltérően – nem egy idősebb, vezető tisztségviselő áll majd a pulpitusnál, hanem egy olyasvalaki, aki a rendszerváltást is csak gyerekként élte meg. Kopasz Gábor ellenben azzal érvelt, hogy a forradalmat is huszonévesek robbantották ki. Később beláttam, hogy alighanem igaza van, s kötélnek álltam.

Jóllehet újságíróként már volt gyakorlatom, szónoklatot még sosem írtam azelőtt. A fogalmazásnál ezért igen körültekintőnek kellett lennem. Először is semmiképp sem szerettem volna, hogy a szöveg túl hosszú legyen. Másodszor figyelembe kellett vennem, hogy az ünnepségre sok, egyszerű, falusi ember jön el, akik nem rendelkeznek alapos történeti ismeretekkel, s ezt nem is szabad elvárni tőlük. Hiba lett volna tehát, ha szónoklat címén valamiféle politika- vagy ideológiatörténeti elemzésbe kezdtem volna, mely eszmefuttatás szakmai köz-helyekkel, például a nemzeti identitás folytonos felemlítésével lett volna tele-tűzdelve. Ezt a résztvevők teljes joggal tudományos hablatynak titulálták volna, ebben az esetben az emberek ráadásul azzal az érzéssel mennek haza, hogy egy tejfölösszájú kioktatta őket, a nehéz időket megélt szemtanúkat olyasmiről, amit az előadó legfeljebb csak történelemkönyvekből szedhetett magára. Meg kellett próbálnom tehát egyszerűen, a hétköznapi életből ismert példákon keresztül megvilágítani, hogy mit jelenthetett ötvenhat ősze akkor a magyaroknak, és hogy miben áll az események jelentősége a ma emberének. Nem akartam nagy és bonyolult dolgokat mondani, hogy minden teljesen egyértelmű és közérthető legyen. Egy kívülálló, tudományos szakembernek ezért ez a beszéd talán kissé póriásnak, mindazonáltal túlzottan didaktikusnak tűnhet. Ám nem szabad elfe-lejteni, hogy a szónok van a közönségért, és nem a közönség a szónokért.

Pastyik Piusz

5. számú melléklet

(I.XXXIV.) XVII. évfolyam 43. szám

Dunapataj

Az MDF megemlékezése '56-ról

A Magyar Demokrata Fórum pataji és kalocsai szervezetének közös megemlékezésére került sor október 23-án a Pataji Múzeum kertjében felállított 56-os fejfánál. A megemlékező beszédet **Romsics Imre**, az MDF társadalompolitikai tanácsadója mondta el az egybegyűtteknek. Beszédéből idézünk: „Egyik legnagyobb üzenete 1956 októberének, az összefogás. **Országot csak nemzet építhet, nemzetet építeni viszont csak egységben lehet.** Magyarországon nagyon könnyű egymásnak uszítani az embereket. Itt mindenki az egyéni érdekeit követi, a közösségi érdekek elhalványultak. Magyarországon még a pártokat is egyének mögé bújtatjuk. Ahol nem alakul ki közösségi tudat, nem kövacsolódhat egységgé a nemzet és nem szerveződhet meg a jóléti állam. A

közösségtudat, a nemzet-tudat erősödéséhez **győ-kerekre, fogódzó pon-tokra van szükségünk.** Ezt a fogódzópontot adja nekünk **1956 októbere**, amikor is egységesen tudott föllépni egy kicsinyke ország népe egy világhatalommal szemben. Sokszor az egyéni érdekeket háttér-

be kell szorítanunk a közösségi érdekekkel szemben, de ez csak úgy lehetséges, ha egyszerre dobban szívünk, ha egyet akarunk, ha bízunk embertársainkban, eltekintve vallási és világnézeti különbségeinktől.” A megemlékezést gyertyagyújtással ért véget. **-esté-**

Kalocsai Néplap 2005. október 28., XVII. évfolyam 43. szám, 6. oldal

Mélyen Tisztelt emlékező közönség!

1956. október 23. Erre a napra és az azt követő eseményekre és megtorlásokra emlékezünk.

A II. világháborút követően, a nyugati demokráciák beleegyezésével orosz érdekszféra lett Kelet-Közép-Európa, benne Magyarország is. A főlsszabadító orosz csapatok megszálló csapatokká váltak. Az Orosz Birodalom világuralomra törő, agresszív politikája és az alkalmatlan, oroszbarát vezetők ideológiai és gazdasági mocsárba süllyesztették az országot. 9 év elegendő volt ahhoz, hogy a haladó értelmiség és a dolgozó rétegek nagy tömegei belássák, merre vezet ez az út. A fokozódó elégedetlenség különböző lépések megtételére kényszerítették az állampártot. Ezen változtatások kilátástalansága eredményezte az 1956. október 23-i eseményeket. A fegyvertelenül tüntető tömegek elleni gyilkos merényletek polgárháborúvá szélesítették a békés tüntetéseket. Az orosz csapatok beavatkozása pedig szabadságharccá emelte a népi fölkelést. A társadalmi változást követelő tömegmegmozdulás nemzeti függetlenségünkért vívott szabadságharccá vált.

Röviden idézzük meg a Nagy Imre kormány egyetlen helyén maradt tagja, Bibó István államminiszter 1956. november 4-i Nyilatkozatát: „...A magyar népet felszólítom, hogy a megszálló hadsereget vagy az általa esetleg felállított bábkormányt törvényes felsőségnek ne tekintse, s vele szemben a passzív ellenállás összes fegyverével éljen. [...] Fegyveres ellenállásra parancsot adni nincs módomban: egy napja kapcsolódtam be a kormány munkájába, a katonai helyzetről tájékoztatva nem vagyok, felelőtlenség volna tehát tőlem a magyar ifjúság drága vérével rendelkezni. Magyarország népe elég vérrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását. Most a világ hatalmain a sor, hogy megmutassák az ENSZ alapokmányában foglalt elvek erejét és a világ szabadságszerető népeinek erejét. Kérem a nagyhatalmak és az ENSZ bölcsés bátor döntését leigázott nemzetem érdekében. [...] Isten óvja Magyarországot. Kelt az Országház épületében.”

A világ hatalmai nem látták, nem akarták látni a magyarság szívós küzdelmét, jogos szabadságvágyát. A világpolitika – mint sokszor – nem kedvezett a magyar eseményeknek. A hatalmas Vörös Hadsereg napok alatt vérbefolytotta nemzeti küzdelmünket. A megfélemlítés és megtorlás iszonyatos méreteket öltött. Míg 1848–1849 után 264 embert végeztek ki az idegen habsburgok, addig 1956 után a magyar kommunista vezetés közel 600 embert végeztetett ki.

1956 pusztá említésére idegesen és erőszakkal válaszolt a kommunista diktatúra. A viszonylagos jólét biztosításával, az ideológiai elnyomással, a tények egyoldalú kiemelésével, az események, történések meghamisításával, valós és valótlan személyek, megtörtént és kitalált események összemosásával félrevezették, csöndes közönybe kényszerítették a társadalmat. Nemcsak félrevezették, hanem az egyént saját nemzete, saját maga ellen uszították.

Mennyiben volt forradalom és mennyiben volt szabadságharc 1956 októbere? A változásokat követelő tömeg nem kívánt olyan forradalmi változásokat, ami-

lyet például az 1848-as forradalom. A meglévő szocialista vívmányokat kívánták megőrizni, a kommunista egyeduralkodásra és diktatúrára törekvő vezetőket leváltani és emberarcúvá formálni a szocialista társadalmat. Leginkább tehát szabadságharcnak nevezhetnénk 1956 októberét. 430 éves idegen uralom után újra összefogott a magyar nemzet, hogy saját kezébe vegye sorsának irányítását. Egységesen lépett fel az egész nemzet az orosz csapatok kivonulása érdekében. A színlelt kivonulás után a bábként fölállított Kádár-kormányra való hivatkozással hatalmas orosz horda rohanta le Magyarországot. Az idegen betolakodókkal szembeni egységes föllépés a magyar nemzet élni akarását mutatta. A hatalmas túlerő, a Kádár-kormány hazugságai és az idő rövidsége akadályozta meg az országos méretű ellenállás megszervezését. A látható túlerő sem rettenthette el nagy tömegek fegyveres ellenállását. Ez az egységes küzdelem emelte szabadságharcná 1956 októberét.

Egyik legnagyobb üzenete 1956 októberének, az **összefogás**. Országot csak nemzet építhet, nemzetet építeni viszont csak egységben lehet. Magyarországon nagyon könnyű egymásnak uszítani az embereket. Itt mindenki az egyéni érdekeit követi, a közösségi érdekek elhalványultak. Magyarországon még a pártokat is egyének mögé bujtatjuk. Ahol nem alakul ki közösségi tudat, nem kovácsolódhat egységgé a nemzet és nem szerveződhet meg a jóléti állam. A közösségtudat, a nemzettudat erősödéséhez gyökerekre, fogódzó pontokra van szükségünk. Ezt a fogódzópontot adja nekünk 1956 októbere, amikor is egységesen tudott föllépni egy kicsinyke ország népe egy világhatalommal szemben. Sokszor az egyéni érdekeket háttérbe kell szorítanunk a közösségi érdekekkel szemben, de ez csak úgy lehetséges ha egyszerre dobban szívünk, ha egyet akarunk, ha bízunk embertársainkban, eltekintve vallási és világnézeti különbségeinktől. Gondoljunk a tragikus sorsú Széchenyi Istvánra, aki jövedelmeinek nagy részét a nemzet kultúrájának és gazdaságának fejlesztésére fordította. Aki nagyúri igényeit össze tudta egyeztetni a silányabb magyar áruk megvásárlásával, ezzel támogatva az éppen akkor kialakuló és fejlődésnek induló magyar ipart és gazdaságot. *„Szabadságszerető ember bízik a közösség erejében, az emberek többségének tisztességében és abban, hogy ezt elegendő bátorsággal és igyekezettel érvényre is lehet juttatni, ezért a maga példájával, minden rosszhiszeműség elleni együttes és eredményes fellépéssel és minden jóhiszeműség számára a bizalom előlegezésével erősíti maga körül a közösségben és a tisztességes szándékok győzelemre vihethetőségében való hitet.”* – írta Bibó István a Politikai tízparancsolatában.

Igen fontos üzenete 1956 októberének a **nemzeti függetlenség megőrzése**. 1956-ban ezt először ki kellett volna vívni és csak azután lehetett volna vele élni. A kilátástalan harc ellenére is sok ezer fiatalember vérét áldozta a magyar nemzet függetlenségünk kivívásáért. Bár akkor hiábavalónak tűnt a véráldozat, mégis 35 év múltán termőre fordult a véráztatta föld, és 465 év után újra független lett Magyarország. Bár a kicsiny nemzetek mindig is a nagyobb hatalmak befolyása alá kényszerültek, mégis nemzeti függetlenségünk és Magyarország területi szuverenitása elengedhetetlen föltétele a nemzet megerősödésének.

Harmadik üzenete 1956 októberének a **szabadság**. Mindenki számára fontos a társadalmi szabadság és vele egyenrangúan az egyéni szabadság. Társadalmi

szabadság szükséges ahhoz, hogy a magyar nemzet demokratikus társadalmat tudjon magának építeni. Egyéni szabadság szükséges ahhoz, hogy az emberek megszervezhessék saját közösségeiket, megszervezzék saját gazdaságukat, és ezen széles alapon virágozhasson és kiteljesedhessen a társadalmi szabadság. A szabadság önmagában nem létezik, a szabadsággal élni kell. Ehhez ad nagy erőt 1956 októberének példája. 1956 októberében a magyar nemzet saját kezébe akarta venni sorsának irányítását. Élni akart szabadságjogával. Vissza akarta állítani apái önkormányzatát. Visszautasította a hatalom által fölülről sugallt életkereteket. Visszautasította az idegenből költöztetett aparátcsikok basáskodó hatalmát. Vágyott a szabadságra. Az ember csak akkor lehet szabad, ha élni tud a szabadsággal. *„Szabadságszerető ember minden közügyben meggyőződése szerint vall színt, fenyegetéstől meg nem ijed, hízelgésnek be nem dől s szavazatát vagy aláírását semmi pénzért vagy előnyért el nem adja.”* – írta Bibó István.

1956 októberében nem éltek hősök. 1956 októberében emberek éltek. 1956 októberében az emberek ismerték múltjukat, nem fogadták el jelenüket, meg akarták határozni és föl akarták építeni jövőjüket. Ma sincs szükségünk hősekre, de annál több emberre van szükségünk. Vegyünk példát 1956 októberének embeireiről. Ismerjük meg múltunkat, kritikával szemléljük jelenünket, mi határozzuk meg és mi építsük föl jövőnket. Ezen szent cél megvalósítására fogjunk össze embertársainkkal, sziklaszilárdáá erősítsük a magyar nemzetet, mindenáron őrizzük meg nemzeti függetlenségünket, féltve őrizzük és mindenkor éljünk szabadságjogaikkal.

Napjainkban újra éljük 1956-ot. 1989 júniusában rehabilitálták 1956 októberének vezető egyéniségeit. 1989. október 23-án ismételten kikiáltották a Magyar Köztársaságot. Az 1990-es választásokon a magyar nemzet kinyilvánította elégedetlenségét az addigi rendszerrel és egy teljesen új hatalomnak szavazott bizalmat, mint 1956 októberében. 1991-ben kivonultak az orosz csapatok, reméljük ők már soha többé nem térnek vissza. Az 1994-es, majd a 2002-es választásokon újra visszatértek a kommunisták, ha más néven is, ugyan úgy mint 1956 novemberében. 1956. november 4-én a Vörös Hadsereg katonai erejének és az Orosz Birodalom kommunista ideológiájának segítségével kerültek vissza a hatalomba, katonai diktatúra kiépítésének szándékával. Ezzel szemben, 1994-ben az állami vagyon milliárdjainak privatizálásával, saját kezükbe vételével tértek vissza, gazdasági egyeduralmuk kiépítésének szándékával.

Az 1994-es és a 2002-es országgyűlési választásokon a magyar nemzet nem élt szabadságjogával. Azt a kényelmet választotta, amihez hozzászoktatták a kommunizmus 34 éve alatt. Hagyja irányítani magát. Ez kényelmes, nem igényel energiát. Mégis magunkhoz kell ragadnunk a szabadság jogát. Talpra kell állnunk. Élni kell a szabadsággal akkor is, ha az sok és nehéz munkával jár. Ez a föltétele annak, hogy a magyar nemzet újra önmaga legyen. Akkor lehetünk méltó utódai 1956. október 23-ának, ha újra kezünkbe vesszük sorsunk irányítását. Akkor leszünk méltó utódok, ha újra élni tudunk szabadságunkkal.

Ezekkel a gondolatokkal hajtom meg fejem 1956 Magyarországa előtt.

Homokmégy, 2005. október 23.

Romsics Imre

7. számú melléklet

**Kegyelettel
október 23-án
(IN MEMORIAM 1956.)**

1989. október 23-án az esti szürkületben mintegy száz pataji polgár énekelte meghatódva a Himnuszt a művelődési ház parkjában és hallgatta a megemlékező dr. Mészáros László népfrontelnök szavait. A fejfa komor árnyéka mint meglevenedett ember-alak állt a tömeg előtt.

A kezdeményezés Szalay Szabolcs kisiparos mesteré volt: méltó emléket állítani az 1956-os forradalomnak és az áldozatoknak Dunapatajon. A hozzá való anyagot és a kivitelezést díjazás nélkül ajánlotta föl Szalay úr. A nagyközségi népfront-bizottság a fejfa helyéül az „országzászló” kertjét javasolta a nagyközségi tanács végrehajtó bizottságának, ám az olyan javaslattal élt, hogy a művelődési ház parkjában állíttassék föl.

A megemlékezésre való felhívás elhangzott a szószerőről és mozgósítottak a társadalmi szervezetek, egyesületek is. A szónok a magyar nép szabadságharcainak sorába helyezte 56-ot és fejet hajtott a barikád mindkét oldalán elesettek emléke előtt. Majd koszorúk, virágok kerültek a fejfa tövéhez. Az elesett testvérért, a barátokért, az eszméért.

Amikor teljesen besötétedett, csak a fejfa magaslott magányosan a parkban, intő és emlékeztető felkiáltójelként. Rajta egy évszám: 1956.

D. Szabó

Pataji Hírlap 1989. december. I. évfolyam 6. szám, 3. oldal
D. Szabó = Szabó László dunapataji tanár